

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับจีน ระหว่าง ค.ศ. 1991 – 2014

The Relationship Between India and China During 1991 - 2014

จินดานันท์ บำรุงจิต

Jindanun Bumrungchit

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Master of Political Science, Thammasat University

Received: May 13, 2019

Revised: July 18, 2019

Accepted: July 22, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีน ค.ศ. 1991 – 2014 และ (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีนใน ค.ศ. 1991 – 2014 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ข้อมูลที่ใช้ในวิจัยมีทั้งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources Of Data) และชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources Of Data) โดยข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปรากฏอยู่ที่รูปของ คำแถลงการณ์ บทสัมภาษณ์ สุนทรพจน์ของผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ยังมีการสืบค้นผ่านข้อมูลทุติยภูมิ เป็นส่วนใหญ่ เช่น หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากนิตยสาร วารสาร หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าเชื่อถือ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อความหลากหลายและน่าเชื่อถือของข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นใน ค.ศ. 1991 สถานการณ์ระหว่างประเทศได้เข้าสู่การจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) มีตัวแสดงใหม่ๆ เกิดขึ้น โลกได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ การรวมกลุ่ม ความร่วมมือ องค์กรระหว่างประเทศและกระแสโลกาภิวัตน์มากกว่าความมั่นคงทางการเมือง ทำให้ประเทศอินเดียและประเทศจีนมีความร่วมมือกันมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก (2) แม้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีนจะไม่หมดไป แต่มีความพยายามแก้ไขผ่านข้อตกลงความร่วมมือต่างๆ ระหว่างกัน และมีท่าทีประนีประนอมต่อกันมากขึ้น และ (3) ในศตวรรษที่ 21 ทั้งประเทศอินเดียและประเทศจีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของเอเชีย ต่างต้องการทรัพยากรมาป้อนเศรษฐกิจที่กำลังเจริญเติบโต ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองเป็นไปในรูปแบบของการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

คำสำคัญ: อินเดีย, จีน, ความสัมพันธ์, ความร่วมมือ, ความขัดแย้ง

Abstract

The purpose of this research was as follows (1) study relations between India and China in 1991 – 2014 (2) study factors those effect to cooperation and conflict between India and China in 1991 – 2014. This study employs qualitative research methodology in descriptive analysis both primary sources of data and secondary sources of data. The analysis of primary sources of data has studied document from declaration, keynote people's speech and interviews. Moreover, researcher analysts document from books, academic researches, thesis, articles from journal and website

both in Thai and English. This study revealed that (1) after the post cold war, the global setting presents a new world order within which a variety of actors, international organization, economy and globalization more than political-military. India and China relations are focusing on their well-being national interest (2) Although border issue remains the principle contention between India and China, they also try to solve this problem through cooperation in multilateral organization (3) 21st century, India and China are rising power in Asia. They are looking for energy resources which are critical for the growth of modern economy. The foreign policies of India and China aim at securing energy resources in order to sustain their robust economic growth. Hence, they can't avoid their competitive relations.

Keywords: India, China, Relation, cooperation, conflict

บทนำ

สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India) เป็นประเทศที่มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในฐานะดินแดนที่เป็นรากแห่งอารยธรรมของประเทศต่างๆ ในเอเชีย อินเดียเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของทวีป ถือเป็นดินแดนที่เป็นจุดเชื่อมต่อกับภูมิภาคอื่นๆ ในศตวรรษที่ 21 ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) เป็นประเทศที่มีอารยธรรมยาวนาน อุดมไปด้วยศิลปวิทยาการและเป็นรากฐานอารยธรรมให้แก่ประเทศต่างๆ ในเอเชีย อีกทั้งในปัจจุบันการขึ้นมามีอำนาจของจีน (The rising of China) อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีทัศน์ของผู้นำ ทำให้จีนกลายเป็นมหาอำนาจยักษ์ใหญ่ของเอเชียและกำลังจะกลายเป็นมหาอำนาจของโลก ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนที่ผ่านมาเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นนัก ประเด็นหลักที่เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหา คือ ข้อพิพาทดินแดนที่ยังคงไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ ซึ่งปัญหาเรื่องข้อพิพาทในดินแดนที่ว่่านั้นเกิดขึ้นหลายพื้นที่ เช่น รัฐจัมมูร์ แคชเมียร์ รัฐอรุณาจัลประเทศและรัฐสิกขิม ซึ่งทั้งอินเดียและจีนยังคงไม่สามารถยอมรับเขตแดนที่ต่างฝ่ายต่างก็อ้างว่าเป็นของตนได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างมีความเข้าใจต่างกันในเรื่องของเขตแดนที่เป็นข้อพิพาท ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากจากประเด็นนี้หลายครั้ง รวมทั้งการแบ่งเส้นเขตแดนที่จีนไม่อาจยอมรับหรือที่เรียกว่า เส้นแมคมะฮอน (McMahon

Line) ความขัดแย้งนี้ลุกลามจนเกิดเป็นสงครามนำไปสู่การปะทะกันที่รู้จักกันในฐานะสงครามจีน-อินเดีย (Sino-Indian War) ใน ค.ศ. 1962 และยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียที่มีต่อจีนจึงเป็นไปในลักษณะของความขัดแย้งและเป็นคู่แข่งกันอยู่ตลอดเวลา หลังจากสงคราม จีน - อินเดีย (Sino - Indian War) ใน ค.ศ. 1962 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ก้าวเข้าสู่ช่วงเวลาอินเดียและจีนไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีระยะเวลายาวนานถึง 15 ปี เนื่องจากสงครามจีน - อินเดีย (Sino - Indian War) ใน ค.ศ. 1962 ทำให้ทั้งสองประเทศได้เรียกตัวเอกอัครราชทูตของตนกลับประเทศ นอกจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองย่ำแย่ลงเนื่องจากจีนได้พัฒนาความสัมพันธ์กับปากีสถานซึ่งเป็นประเทศที่มีข้อพิพาทกับอินเดีย ในประเด็นการครอบครองดินแดน POK (Pakistan - Occupied Kashmir) และอินเดียยังได้ทำการทดสอบอาวุธนิวเคลียร์ใน ค.ศ. 1974 และผนวกรวมรัฐสิกขิมซึ่งเป็นดินแดนที่จีนอ้างสิทธิ์เข้ากับอินเดีย ใน ค.ศ. 1975

กระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนเริ่มต้นขึ้นในช่วงหลังทศวรรษที่ 1970 เมื่ออินเดียและจีนได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน ใน ค.ศ. 1976 โดยอินเดียได้แต่งตั้งเอกอัครราชทูตไปประจำประเทศจีนและจีนได้มีท่าทีตอบสนองในแบบเดียวกัน ต่อมาใน ค.ศ. 1979 นายอตัล พิตารี วัจปายี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินเดียได้เดินทางเยือน

จีน และนายหวง เหว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีนได้เดินทางเยือนอินเดียในปี 1981 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์อินเดีย – จีนพัฒนาขึ้นเรื่อยมา โดยใน ค.ศ. 1988 นายราจีฟ คานธี นายกรัฐมนตรีของอินเดีย ได้เดินทางเยือนจีนอย่างเป็นทางการ และได้มีการลงนามในข้อตกลงจัดตั้งคณะทำงานร่วม (Join Working Group : JWG) ในประเด็นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ การค้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเดินทางทางอากาศและประเด็นเรื่องเขตแดน ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดและเป็นปัญหาที่อินเดียเห็นว่าควรเร่งแก้ไข จึงกล่าวได้ว่าใน ค.ศ. 1976 – 1988 เป็นช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ

หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดของสงครามเย็นใน ค.ศ. 1991 สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปและสถานการณ์ภายในประเทศผลักดันให้อินเดียเล็งเห็นถึงความสำคัญในทางเศรษฐกิจมากกว่าการเมือง เนื่องจากประเทศตะวันตกได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจจากสงครามเย็น ทำให้อินเดีย โดยการปกครองของนายกรัฐมนตรี นาราสิงหา ราว ประกาศใช้นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) โดยเล็งเห็นความสำคัญของประเทศในเอเชียเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและการเมือง เนื่องจากอินเดียเล็งเห็นแล้วว่าดุลอำนาจของโลกจะย้ายจากทางตะวันตกสู่ตะวันออก ในช่วงเวลานี้ทั้งจีนและอินเดียต่างดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในเอเชีย ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเป็นไปในรูปแบบคู่แข่งทางเศรษฐกิจ ในการหาทรัพยากรต่าง ๆ และความมั่นคงทางพลังงาน มาป้อนเศรษฐกิจที่กำลังจะเติบโต สิ่งนี้เองเป็นเหตุให้เกิดการขยายอำนาจในมหาสมุทรอินเดีย เพื่อปกป้องเส้นทางการค้าและเส้นทางลำเลียงพลังงานจากตะวันออกกลางของจีน นอกจากนี้ นโยบายการสร้างพันธมิตรของจีนซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเทศเพื่อนบ้านในเขตอิทธิพลของอินเดีย รวมไปถึงการสร้างท่าเรือต่าง ๆ ในประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการทหารบริเวณมหาสมุทรอินเดีย

ความสัมพันธ์ของอินเดียกับจีน หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์เป็นไปในทิศทางความขัดแย้ง แต่สาระสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนก็ยังไม่หมดหวังในประเด็นด้านความร่วมมือต่อกัน เพราะเมื่อสถานการณ์

การเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียได้ยึดถือเอาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้อินเดียหันมาปรับเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อจีนให้เป็นไปในแนวทางการร่วมมือต่อกันมากขึ้น โดยที่อินเดียและจีนมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะให้เกิดโลกแบบหลายขั้วอำนาจ (Multi-polar System) เพื่อลดการผูกขาดการเป็นประเทศมหาอำนาจ ประกอบกับการเปลี่ยนผู้นำของทั้งอินเดียและจีน ทำให้นโยบายต่างประเทศที่เคยดำเนินมาด้วยความขัดแย้งมีทิศทางที่สดใสในการเจรจาข้อตกลงต่างๆ ทั้งในประเด็นข้อพิพาทและประเด็นความร่วมมือใหม่ๆ ระหว่างกัน ทั้งนี้การดำเนินนโยบายต่างๆ ของอินเดียต่อจีนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันล้วนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทั้งสิ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ของอินเดียและจีนจึงเป็นแบบขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่ได้เป็นมิตรแท้หรือศัตรูถาวรอย่างที่เข้าใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีน หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ในปี ค.ศ. 1991 จึงมีความน่าสนใจ เนื่องจากหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไป มีบรรยากาศของความร่วมมือมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มระหว่างประเทศ เกิดตัวแสดงใหม่ๆ ในระบบระหว่างประเทศ และให้ความสำคัญประเด็นด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับต้นๆ รวมถึงยังไม่ได้มุ่งสร้างอำนาจและมุ่งเน้นการครองความเป็นเจ้าทางการเมืองอีกต่อไป ประกอบกับช่วงเวลาหลังสงครามเย็นเป็นช่วงที่ทั้งสองประเทศก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างชัดเจน ช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 จนถึงปัจจุบันในปี ค.ศ. 2014 จึงเป็นปีที่ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนมีทั้งประเด็นความร่วมมือและความขัดแย้ง อันเกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและแสวงหาความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค ช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีความสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียและจีน ค.ศ. 1991 – 2014
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างอินเดียและจีน ค.ศ. 1991 – 2014

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อินเดียและจีน กรณีศึกษาความขัดแย้งและความร่วมมือ ปี ค.ศ. 1991-2014 ผู้ศึกษาได้เลือกทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการวิจัย โดยได้สร้างกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ขึ้นมาจากทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics)
2. ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power)
3. แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest)

โดยในแต่ละทฤษฎีมีทั้งรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและรายละเอียดที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับการวิจัยเท่าใดนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สร้างกรอบเฉพาะรายละเอียดของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและผลส่วนที่เกี่ยวข้องให้รวมอยู่ภายใต้กรอบเดียวกัน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน

เป็นทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ James N. Rosenau ในหนังสือ Linkage Politics เขาได้อธิบายว่าทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศว่าในการกำหนดนโยบายต่างประเทศจำเป็นต้องศึกษาทั้งการเมืองภายในและภายนอกประเทศ เพราะปัจจัยทั้งภายในและภายนอกต่างมีส่วนผลักดันให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ปัจจัยภายใน (Internal Factors)

คือ ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของหน่วยงานเมืองนั้น ได้แก่

1. ผู้แสดง (Actor) คือ ผู้ที่มีบทบาทในหน่วยงานเมืองนั้น อาจมีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ดังนั้นการพิจารณาปัจจัยภายใน จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงพื้นฐานความเชื่อ ความคิด บุคลิกของผู้กำหนดนโยบายหรือประธานาธิบดีว่ามีลักษณะเช่นใด นโยบายต่างประเทศที่ออกมาในแต่ละสมัยจึงมีความแตกต่างกันด้วย
2. ทศคติ (Attitudes) คือ อุดมการณ์ วัฒนธรรมทางการเมือง มติมหาชน ฯ
3. สถาบัน (Institutions) คือ สถาบันที่มีส่วน

เกี่ยวข้องต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่น สถาบันนิติบัญญัติ ระบบพรรคการเมือง สถาบันข้าราชการ สถาบันบริหาร การเลือกตั้งและสถาบันทางสังคม

4. กระบวนการ (Process) คือ การเรียนรู้ทางสังคมและการคัดเลือก แยกแยะ รวบรวมผลประโยชน์ นำไปสู่การกำหนดนโยบาย บริหาร บูรณาการและแบ่งแยกนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น

ปัจจัยภายนอก (External Factors)

คือ ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศ อาจเป็นเหตุการณ์การเมืองภายในของหน่วยงานเมืองอื่น ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของหน่วยงานเมืองหนึ่งๆ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมประชิด (Contiguous Environment) กลุ่มของระบบการเมืองที่มีที่ตั้งอยู่ประชิดกัน นำไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งการแข่งกันซึ่งกันและกัน และการร่วมมือกัน
2. สภาพแวดล้อมภูมิภาค (Regional Environment) มีความหมายใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมประชิด แต่หมายถึงกลุ่มการเมืองที่อยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ และต้องมีการเข้าไปมีความสัมพันธ์ด้วย
3. สภาพแวดล้อมสงครามเย็น (Cold War Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกิดจากความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะของความขัดแย้งหรือการแข่งขันของมหาอำนาจโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก
4. สภาพแวดล้อมด้านเชื้อชาติ (Racial Environment) หมายถึงความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มชน ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ชาติพันธุ์เดียวกัน แต่อาจจะอยู่ในพื้นที่ต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์กันเพราะรู้สึกเป็นชาติเดียวกัน
5. สภาพแวดล้อมทางทรัพยากร (Resource Environment) หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการใช้ทรัพยากร ทรัพยากรอาจหมายถึงสินค้าที่อยู่ในรูปของวัตถุ หรือการบริการจากมนุษย์ จากภายนอกรัฐฯ หนึ่งที่นำมาใช้ประโยชน์โดยตรงหรือผ่านการแปรรูป
6. สภาพแวดล้อมทางองค์กร (Organization Environment) หมายถึงสถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศความร่วมมือระดับภูมิภาค ที่ตั้งขึ้น โดยมีประเทศ

ต่าง ๆ เป็นสมาชิก มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของ
รัฐต่าง ๆ

ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power)

แนวคิดดุลอำนาจเป็นแนวคิดที่สำคัญในสำนัก
สังคมนิยม (Realists) ซึ่งเป็นสำนักที่ให้ความสำคัญกับอำนาจ
ในฐานะที่เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ
โดยนักทฤษฎีในสำนักนี้คิดว่าแนวคิดดุลแห่งอำนาจ เป็น
เครื่องมือที่สามารถนำมาป้องกันการเกิดสงครามและส่งเสริม
สันติภาพให้เกิดขึ้น แต่อำนาจก็สามารถทำให้เกิด
สงครามได้ ถ้ารัฐใดรัฐหนึ่งแสวงหาอำนาจและขยายอำนาจ
มากเกินไป แนวคิดดุลแห่งอำนาจนี้เน้นการมีอำนาจของ
รัฐ โดยต้องการให้แต่ละรัฐรักษาระดับอำนาจให้เท่า ๆ กัน
เมื่อมีรัฐใดมีอำนาจมากเกินไปและอาจเป็นภัยคุกคามต่อ
รัฐอื่น ๆ รัฐอื่น ๆ เหล่านั้นก็จะรวมตัวกันให้มีอำนาจ
มากพอที่จะต้านทานหรือถ่วงดุลมหาอำนาจนั้น และเมื่อ
ใดที่มีสองมหาอำนาจเกิดขึ้น รัฐอื่น ๆ จำเป็นต้องถ่วงดุล
ระหว่างมหาอำนาจนี้ โดยการเข้าเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งที่มีอำนาจน้อยกว่าหรือเป็นกลาง โดยให้ประเทศ
ใดประเทศหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รักษาดุลอำนาจ

ในกรณีของอินเดียและจีนที่ดำเนินนโยบายถ่วง
ดุลอำนาจซึ่งกันและกันและสร้างดุลอำนาจในภูมิภาคเพื่อ
ถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาในประเด็นความร่วมมือนั้น เป็นแบบ
ดุลอำนาจในฐานะที่เป็นนโยบายที่มีส่วนในการกำหนด
นโยบายของรัฐ ดุลแห่งอำนาจจะถูกจัดเป็นนโยบายหนึ่ง
ในการรักษาดุลภาพ

แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests)

แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ คือ แนวทางใน
การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยการดำเนิน
นโยบายใด ๆ นั้นต้องคำนึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็น
สำคัญ ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณา
การดำเนินนโยบาย Charles O. Lerche และ Abdul A.
Said กล่าวว่าผลประโยชน์แห่งชาติ ประกอบด้วยปัจจัย
6 ประการ ได้แก่

1. การรักษาไว้ซึ่งการดำรงอยู่เป็นชาติของตน
(Self-preservation) หมายถึง การดำรงรักษาปัจจัยของ
ความเป็นชาติ อันได้แก่ รัฐบาล ดินแดน ประชาชน และ
อำนาจอธิปไตย ปัจจัยนี้จะถือเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานของ

นโยบายต่างประเทศ

2. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ
(Security) หมายถึง การที่รัฐจะดำเนินความสัมพันธ์กับ
รัฐอื่น ๆ เพื่อให้รัฐของตนดำรงอยู่ได้ต่อไป ต้องปกป้อง
คุ้มครอง ความปลอดภัย ความมั่นคงของคนในชาติ

3. การแสวงหาความกินดีอยู่ดี (Well-being)
หมายถึง การที่รัฐจะดำเนินการเพื่อการพัฒนาความเป็น
อยู่ของประชาชนในรัฐให้มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยสามารถ
วัดได้จากเศรษฐกิจของประเทศ

4. การเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ (Prestige)
หมายถึง การเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ รัฐฯ หนึ่งจะ
พยายามกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ เคารพ
ยำเกรงจากนานาประเทศ

5. การเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ (Ideology)
หมายถึง การที่รัฐหนึ่งๆมีความเชื่อถือในอุดมการณ์ใดก็
พยายามเผยแพร่อุดมการณ์ของตนให้เป็นที่ยอมรับของ
รัฐอื่น ๆ และพยายามปกป้องไม่ให้อุดมการณ์ของตนถูก
ทำลายหรือครอบงำโดยรัฐอื่น ๆ

6. การแสวงหาอำนาจ (Power) ได้แก่ การที่ทุก
รัฐจะต้องมีอำนาจ คือ ชีตความสามารถที่รัฐชาติหนึ่งๆจะ
กระทำการตามเจตนารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งอำนาจที่ทุกรัฐต้อง
มีอย่างน้อยที่สุดคือ การอยู่รอดของชาติและรักษาไว้ซึ่ง
อำนาจอธิปไตยของตนเอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกแนวคิดทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันนำมา
วิเคราะห์และอธิบายการดำเนินนโยบายระหว่างอินเดีย
และจีน โดยให้น้ำหนักไปที่ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ภายนอกประเทศ โดยสามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิด
ได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมประชิด (Contiguous
Environment) เนื่องจากอินเดียและจีนมีพรมแดนติด
กันเป็นระยะทางประมาณ 125,000 ตารางกิโลเมตร
ครอบคลุมพื้นที่ข้อพิพาทถึง 3 ส่วนได้แก่พื้นที่ตะวันตก
พื้นที่ตอนกลางและพื้นที่ตะวันออก ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง
ด้านพรมแดน ลูกกลามจนก่อเป็นสงคราม ค.ศ. 1962 ปัจจัย
ด้านสภาพแวดล้อมประชิดนี้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความ
สัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนเป็นไปในรูปแบบของความ
เป็นศัตรูกัน เกิดการแข่งขันการแผ่ขยายอิทธิพลเหนือ

ประเทศเพื่อนบ้าน การมีภูมิรัฐศาสตร์ที่ตั้งอยู่ประชิดกัน และมีประเด็นข้อพิพาทระหว่างกัน ยิ่งส่งผลแง่ลบในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศและทำให้ลูกหลานนำไปสู่การแข่งขันในด้านอื่นๆ ตามมา

2. สภาพแวดล้อมภูมิภาค (Regional Environment) เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันระหว่างจีนและอินเดีย ทำให้เกิดการแข่งขันและสกัดกันอำนาจซึ่งกันและกัน เห็นได้จากการแข่งขันกันเข้าไปมีอิทธิพลเหนือประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ในภูมิภาค โดยจีนมีความพยายามในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อปิดล้อมรอบอินเดีย เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิคแก่หลายประเทศในแถบชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย ทำให้เกิดการพัฒนาลำน้ำความสะดวกทางทะเล เช่น ท่าเรือกวาดาร์ (Gwangdar Port) ในปากีสถาน, ท่าเรือจิตตากอง (Chittagong Port) ในบังกลาเทศ, ท่าเรือฮัมบันโตตา (Hambantota Port) ทางตอนเหนือของศรีลังกา และท่าเรือที่เชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกทางทะเลในพม่า

3. สภาพแวดล้อมสงครามเย็น (Cold War Environment) กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น เนื่องจากหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นใน ค.ศ. 1991 อินเดียซึ่งเคยมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและได้รับการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจากสหภาพโซเวียตจำเป็นต้องปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ มากขึ้น เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ สหภาพโซเวียตไม่สามารถให้การสนับสนุนอินเดียได้อีกต่อไป อินเดียจำเป็นต้องปรับนโยบายต่างประเทศ โดยหันมาให้ความสนใจประเทศในฝั่งตะวันออกมากขึ้น สิ่งนี้เรียกว่า นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) การหันมองตะวันออก หลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย ทำให้อินเดียต้องเผชิญหน้ากับจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากพื้นที่ในฝั่งตะวันออกของเอเชียเป็นพื้นที่ที่จีนต้องการขยายอิทธิพลเข้ามา จึงกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมสงครามเย็น เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างอินเดียและจีน

4. สภาพแวดล้อมทางทรัพยากร (Resource Environment) หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการใช้ทรัพยากร เนื่องจากศตวรรษที่ 21 อินเดียและจีน

ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของเอเชีย ทำให้ทั้งสองประเทศมีปริมาณการใช้ทรัพยากรสูง จึงต้องแสวงหาแหล่งทรัพยากรจากประเทศต่างๆ เพื่อทำมาป้อนระบบเศรษฐกิจของประเทศตนที่กำลังขยายตัว ทำให้ทั้งสองประเทศแข่งขันกันขยายอำนาจในมหาสมุทรอินเดียเพื่อปกป้องเส้นทางการค้าและเส้นทางลำเลียงพลังงาน จีนมีความต้องการขยายอำนาจเข้ามาในเขตอิทธิพลของอินเดีย โดยมีนโยบายเชิงรุกในการดำเนินความสัมพันธ์ประเทศเพื่อนบ้านในเขตอิทธิพลของอินเดีย รวมไปถึงการสร้างท่าเรือต่าง ๆ ในประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการทหารบริเวณมหาสมุทรอินเดีย จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยแวดล้อมทางทรัพยากรมีผลต่อความสัมพันธ์ในรูปแบบการแข่งขันระหว่างจีนและอินเดีย

5. สภาพแวดล้อมทางองค์กร (Organization Environment) หมายถึงสถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศ ความร่วมมือระดับภูมิภาค ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีประเทศอินเดียและจีนเข้าไปเป็นสมาชิก และมีความพยายามในการเข้ามาเป็นผู้นำในองค์กรความร่วมมือในระดับภูมิภาค และสกัดกันอีกฝ่ายไม่ให้เข้าร่วมองค์กรที่ตนมีอำนาจอยู่ ดังจะเห็นได้จากสมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ (South Asian Association for Regional Cooperation : SAARC) และองค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization : SCO) โดยทั้งอินเดียและจีนได้กีดกันมิให้อีกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรระดับภูมิภาคที่ตนมีอำนาจอยู่ โดยจีนได้ให้สถานะอินเดียเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ในองค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ก่อนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ ในขณะที่เดียวกันจีนก็ได้รับสถานการณ์ผู้สังเกตการณ์ในสมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ที่อินเดียมีอิทธิพลอยู่เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามอินเดียและจีนยังคงมีการร่วมมือกันภายใต้โครงการเมืองและการค้าระหว่างประเทศ โดยหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง เกิดองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองระเบียบโลกใหม่ เช่น องค์กรการค้าโลก หรือ WTO (World Trade Organization) เป็นเวทีในการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงการประสานงานกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) และธนาคารโลก (World Bank) นอกจากนี้อินเดียและจีนยังได้มีความร่วมมือระดับองค์กรในกรอบ “ความริเริ่มคุนหมิง” (Kunming Initiative) ซึ่ง

ประกอบไปด้วยประเทศบังกลาเทศ จีน อินเดีย และ เมียนมาร์ กรอบความริเริ่มคุณหมิงนี้เริ่มประชุมใน ค.ศ. 1999 ที่เมืองคุนหมิง เพื่อร่วมมือกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจ รวมถึงการติดต่อกันระหว่างประชาชนใน ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนที่เชื่อมกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย บังกลาเทศและเมียนมาร์ ที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน พลังงาน การคมนาคมและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิก โดยภายใต้สภาพแวดล้อมทางองค์กรนี้ ทั้งสองประเทศมีการปรับนโยบาย และมีความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่างๆ มากขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยภายนอกมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยภายใน ในการผลักดันให้อินเดียดำเนินความสัมพันธ์กับจีน ระหว่าง ค.ศ. 1991 – 2014
2. ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับจีนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าในสมัยสงครามเย็น โดยในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับจีน เป็นไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจของอินเดีย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ข้อมูลที่ใช้ในวิจัยมีทั้งข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources Of Data) และขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources Of Data) โดยข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปรากฏอยู่รูปของ คำแถลงการณ์ บทสัมภาษณ์ สุนทรพจน์ของผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ยังมีการสืบค้นผ่านข้อมูลทุติยภูมิ เป็นส่วนใหญ่ เช่น หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากนิตยสาร วารสาร หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าเชื่อถือ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อความหลากหลายและน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับจีนในช่วงหลังสงครามเย็น ระหว่าง ค.ศ. 1991-2013 มีลักษณะที่ต่างไปจากสมัยสงครามเย็น แม้ความขัดแย้งระหว่างประเทศยังไม่ได้รับการแก้ไขให้หมดไป แต่บริบทการเมืองระหว่างประเทศและปัจจัยต่างๆ ภายในอินเดียที่เปลี่ยนแปลงไป

ทำให้อินเดียมีท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจีนต่างไปจากเดิม ผลจากการวิจัยพบว่าอินเดียและจีนมีการดำเนินนโยบายต่างกันอย่างประนีประนอมและร่วมมือมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพบปัจจัยภายในและภายนอกที่ทำให้อินเดียและจีนมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ใน ค.ศ. 1991 – 2014 ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปหลังล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 ทำให้สหภาพโซเวียตไม่สามารถแสดงบทบาทผู้นำได้ดังเช่นในสมัยสงครามเย็นอีกต่อไป โดยเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออินเดียที่ต้องสูญเสียความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร เทคโนโลยีและอาวุธที่เคยได้รับจากสหภาพโซเวียต ทำให้อินเดียตกอยู่ในสภาวะยากลำบากทั้งในด้านสถานะและเกียรติภูมิในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อินเดียจึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศใหม่ แสวงหาพันธมิตรและความร่วมมือใหม่ๆ ร่วมถึงสร้างพื้นที่ใหม่ให้ตนเองในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักคือการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดีย (วรรณรัชชีญา โอสด, 2009) อย่างไรก็ดีสถานการณ์การเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจนำการทหาร ความร่วมมือและผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้อินเดียและจีนหันมาให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติที่จะเกิดจากการร่วมมือเป็นหลัก โดยพยายามมองข้ามความตึงเครียดในข้อขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่ยืดเยื้อมานาน ทำให้ความสัมพันธ์ของอินเดียต่อจีนเป็นไปในลักษณะที่ดีขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของโลกและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหลังสงครามเย็น โดยแนวคิดในประเด็นความร่วมมือนี้ไม่จำกัดเฉพาะในประเด็นการเมืองระหว่างประเทศ ประเด็นด้านด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่นานาชาติต่างให้ความสำคัญ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลง การเมืองระหว่างประเทศ นำไปสู่การจัดระเบียบเศรษฐกิจ (New Economic Order) และการจัดระเบียบการค้าของโลกใหม่ (New Economic Order) โลกยุคใหม่มีได้มุ่งเน้นการค้าเน้นความสัมพันธ์ทางการทูตที่เน้นการทหารเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ยังเน้นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การร่วมมือ การแข่งขัน ทำให้การค้าขยายตัว เกิดการลงทุนและการหมุนเวียนทางการเงินระหว่างประเทศ อินเดียเองจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

โลกที่เปลี่ยนแปลง ผู้นำประเทศของอินเดียในแต่ละสมัย ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามเย็นจึงมีจุดมุ่งหมายนำพาอินเดีย เข้าสู่การแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก และพยายามนำพา ประเทศเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจต่างๆ หลังสงคราม เย็นสิ้นสุดลง เกิดองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อ ตอบสนองระเบียบโลกใหม่ เช่น องค์การการค้าโลก หรือ WTO (World Trade Organization) ซึ่งเป็นองค์กรที่มี ส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการค้าเสรีทำให้เศรษฐกิจ ระหว่างประเทศขยายตัวและเกิดการแข่งขัน สิ่งนี้ทำให้ รัฐบาลของประเทศต่างๆ ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อจัดอุปสรรคทางด้านค้า นำไปสู่การเปิดเสรีทางการ

ค้า การไหลเวียนและเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านนี้ โลกได้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจ ใหม่ (Emerging Economies) ซึ่งเป็นประเทศที่เคยอยู่ ภายใต้อำนาจระบบคอมมิวนิสต์ เช่น อินเดีย และประเทศที่ยัง คงปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์แต่มีพัฒนาการทาง เศรษฐกิจที่รวดเร็ว เช่น จีน ได้เข้าสู่การแข่งขันในระบบ เศรษฐกิจโลก จากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่าง รวดเร็ว ทำให้เกิดกลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่มีศักยภาพ ทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ หรือที่รู้จักกันในนาม BRICS⁵

ตาราง 1

การเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงของ GDP ของ BRICS กับกลุ่มประเทศ G7

Country	Gross Domestic Product, constant prices (Percent change)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Major advanced economies (G7)	2.146	-0.137	-3.518	2.507	2.035	2.539	2.435	2.330
Brazil	6.092	5.137	-0.185	7.540	4.126	4.136	4.087	4.135
Russia	8.535	5.242	-7.900	3.966	4.339	4.400	4.240	4.140
India	6.396	6.396	5.678	9.668	8.373	7.976	8.174	8.148
China	14.191	9.595	9.096	10.456	9.589	9.536	9.493	9.473

จากตาราง 1 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของ GDP ของ BRICS เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม G-7 ซึ่งเป็น ประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำที่มีขนาดเศรษฐกิจรวมกัน สัดส่วนมากกว่า 50% ของโลก โดยตารางด้านบนได้แสดง GDP ของกลุ่มประเทศ BRICS ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2007-2014 นอกจากนี้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกใน ค.ศ. 2008 ยังเป็นสิ่งที่พิสูจน์การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของ

ทั้งอินเดียและจีน นอกจากอินเดียและจีนจะมีความร่วม มือกันภายใต้กลุ่ม BRICS แล้ว ทั้งสองประเทศยังมีความ สัมพันธ์ทางการค้าแบบทวิภาคีระหว่างกัน ดุลการค้าที่เกิดขึ้นเป็นไปในรูปแบบที่จีนเป็นฝ่ายได้ดุล โดยใน ค.ศ. 2004 อินเดียเป็นฝ่ายได้ดุลทางการค้าประมาณ 1.75 ล้านเหรียญ สหรัฐ แต่ใน ค.ศ. 2008 อินเดียต้องเสียดุลการค้าให้กับจีน ถึง 11 ล้านเหรียญสหรัฐ

ตาราง 2

เปรียบเทียบมูลค่าการนำเข้าและส่งออกของอินเดียต่อจีน

In Billion US \$			
Year	Exports to China	Imports from China	Trade Deficit
2009	10.13	28.78	-18.65
2010	14.58	42.26	-26.67
2011	16.54	42.83	-36.28
2012	14.87	51.88	-37.01
2013	14.50	51.38	-36.88
2014	16.40	54.20	-37.80

จากตารางแสดงว่าใน ค.ศ. 2009 อินเดียขาดดุลการค้าให้กับจีนถึง 18.65 ล้านเหรียญสหรัฐ และยังคงขาดต่อเนื่องสูงถึง 37.80 ล้านเหรียญสหรัฐใน ค.ศ. 2014 โดยความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอินเดียและจีนมีความไม่เท่าเทียมกันอย่างมาก ปริมาณการส่งออกของอินเดียไปยังจีนประกอบไปด้วยแร่เหล็กและวัตถุดิบ ขณะที่อินเดียนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคบริโภคจากจีน โดยจีนจะเป็นผู้กำหนดราคาและอินเดียมักเป็นผู้เรียกร้องให้ต่อต้านการค้าแบบทุ่มตลาดของจีนในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) อินเดียมีความกระตือรือร้นในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านความร่วมมือในด้านการค้า การลงทุน การพัฒนาสาธารณูปโภคและมีเป้าหมายสร้างเศรษฐกิจภาพรวมให้เข้มแข็งและสามารถต้านทานอำนาจการค้าของจีนได้ สาเหตุที่ทำให้จีนได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศคู่ค้าเสมอคือ สินค้าของจีนมีราคาถูก โดยหลายประเทศได้แสดงความเห็นว่าจีนจงใจตั้งราคาสินค้าให้ต่ำกว่าความเป็นจริง แต่สินค้าในหมวดไอทีและยาโรครัง ยังเป็นสินค้าที่จีนยังไม่สามารถเจาะตลาดอินเดียได้ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของโลกและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่อินเดียและจีนเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้อินเดียและจีนมุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างกันและมีความสัมพันธ์ต่อกันดีขึ้น การเล็งเห็นผลประโยชน์ที่ทั้งสองประเทศจะได้จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ของอินเดียกับจีนในช่วง ค.ศ. 1991 – 2014 มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3. การขึ้นมามีอำนาจของจีน (Rising China) เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีน ในทศวรรษ 1990 จีนเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ก้าวขึ้นมามีบทบาทในเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ การก้าวขึ้นมามีอำนาจของจีนได้สร้างความกังวลให้แก่อินเดีย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนนี้ยังทำให้จีนมีงบประมาณมากพอที่จะลงทุนในการพัฒนากองทัพจนทำให้อินเดียมองว่าการขึ้นมามีอำนาจของจีนนั้นเป็นภัยคุกคาม การขึ้นมามีอำนาจของจีนทั้งระดับโลกและระดับภูมิภาคมีความเชื่อมโยงต่อกันในเรื่องความมั่นคงและเรื่องเศรษฐกิจ ดังนี้

3.1. การขยายอำนาจของจีนในมหาสมุทรอินเดีย

ในศตวรรษที่ 21 จีนมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก จีนมีการพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดด ดังจะเห็นได้จากการลงทุนในด้านสาธารณูปโภค การสร้างถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน และเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ จากรายงานของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (The United Nations Conference on Trade and Development: UNTAD) เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2003 ระบุว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ (Foreign Direct Investment: FDI) ของจีน ค.ศ. 2002 อยู่ที่ 53,700 ล้านเหรียญสหรัฐ ขณะที่ FDI ของอินเดียอยู่ที่ 3,440 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งหากเปรียบเทียบ FDI ของทั้งสองประเทศนั้นจะเห็นว่าจีนมีการลงทุนจากต่างชาติเป็น 15.6 เท่าของอินเดีย โดย ทรัพย์สิน

กุล, (2004) ให้ความเห็นว่าขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น ทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศรวมทั้งการเมืองในระดับภูมิภาคมากขึ้น จีนเริ่มแสวงหาพันธมิตรในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียเพื่อแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในมหาสมุทรอินเดียเพื่อสร้างความมั่นคงในเส้นทางลำเลียงพลังงานและปัจจัยต่างๆ จากตะวันออกกลาง แอฟริกา ยุโรปและพื้นที่อื่นๆ จีนได้ประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอินเดียทั้งในประเทศที่อินเดียมีความขัดแย้งและมีผลประโยชน์ร่วมอยู่ โดยจีนได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “แนวสายป่านแห่งไข่มุก” String of Pearls (ช่อฉัตร กระเทศ, 2012) ซึ่งเป็นการดำเนินการทางยุทธศาสตร์เพื่อสร้างฐานทัพเรือจากจีนตอนใต้ไปจนถึงปากีสถานในมหาสมุทรอินเดีย เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการกิจของกองทัพเรือที่จะปฏิบัติการคุ้มครองและปกป้องผลประโยชน์ของจีนจากตะวันออกกลาง ให้รอดพ้นจากโจรสลัดบริเวณอ่าวเอเดน ผ่านมหาสมุทรอินเดียมาจนถึงจีน โดยจีนได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิคแก่หลายประเทศในแถบชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย ทำให้เกิดการพัฒนาลำน้ำความสะดวกทางทะเล เช่น ท่าเรือกวาดาร์ (Gwangdar Port) ในปากีสถาน, ท่าเรือจิตตากอง (Chittagong Port) ในบังกลาเทศ, ท่าเรือฮัมบันโตตา (Hambantota Port) ทางตอนเหนือของ ศรีลังกา และท่าเรือที่เชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกทางทะเลในพม่า การสร้างท่าเรือตามเมืองต่างๆ บริเวณชายฝั่งของมหาสมุทรอินเดียนี้ จีนจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศในเอเชียใต้ เพื่อให้จีนสามารถเข้าถึงและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทางทะเลได้ การกระทำเหล่านี้สร้างความหวาดระแวงให้แก่อินเดีย นอกจากนี้ผลผูกพันจากการเข้ามามีบทบาททางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียใต้ยังปูทางให้จีนเข้าสู่ “สมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้” (South Asian Association for Regional Cooperation) หรือ SAARC โดยอินเดียต้องการกดดันจีนไม่ให้เข้าร่วม SAARC แต่ในขณะเดียวกันปากีสถานกลับเห็นชอบที่จะดึงจีนเข้ามาในกลุ่มความร่วมมือนี้เพื่อถ่วงดุลอำนาจอินเดียในการแสดงบทบาทผู้นำของภูมิภาค การที่จีนพยายามเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียใต้และมหาสมุทรอินเดียถือเป็นการช่วงชิงผลประโยชน์ในพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่อินเดียถือว่าตนเป็นมหาอำนาจอยู่ แม้ว่า

จีนจะกล่าวเสมอว่าการเข้ามามีบทบาทของจีนในมหาสมุทรอินเดียเป็นไปอย่างสันติและไม่เป็นภัยคุกคาม แต่อินเดียก็ยังคงหวาดระแวงและจับตาดูท่าทีของจีน

3.2. บทบาทของจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

จีนยังใช้องค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจของตนและกดดันอินเดียไม่ให้เข้าร่วมในองค์กรความร่วมมือต่างๆ เพื่อโดดเดี่ยวอินเดียไม่ให้มีความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกในองค์กร ในอดีตที่ผ่านมาจีนต่อต้านมิให้อินเดียเข้าร่วมในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UN Security Council: UNSC) การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย – แปซิฟิก (Asia – Pacific Economic Cooperation: APEC) กลุ่มผู้จัดหาอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Suppliers Group: NSG) และธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) นอกจากนี้ อินเดียยังได้ต่อต้านจีนจากการเข้าร่วมในกรอบทำงานแบบพหุภาคี เช่น ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multisectoral Technical and Economic Cooperation: BIMTEC) การประชุมสุดยอดกลุ่ม IBSA (India – Brazil – South Africa Dialogue Forum) และองค์กรความร่วมมือลุ่มน้ำโขง – คงคา (Mekong – Ganga Cooperation : MGC) ที่อินเดียเป็นผู้มีบทบาทหลักในองค์กร

จีนและอินเดียยังคงมีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากจีนมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกับอาเซียนมาอย่างยาวนาน จึงทำให้จีนมีข้อได้เปรียบในการดำเนินความสัมพันธ์กับอาเซียน และเนื่องจากอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่น่าสนใจเป็นตลาดใหญ่ มีจำนวนแรงงานและกำลังซื้อสูง ยิ่งทำให้จีนและอินเดียให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคนี้มากขึ้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 โดยหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ของระบบการเมืองระหว่างประเทศ กล่าวคือ มีการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจมากกว่าความมั่นคงทางการเมือง การทูตในช่วงเวลานี้มุ่ง

เน้นให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยอินเดียและสหรัฐอเมริกามีการติดต่อกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น การนำเข้า การส่งออก และการลงทุน การค้าและการลงทุนระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นอย่างมากหลัง ค.ศ. 1991

สมัยประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 สหรัฐอเมริกายังดำเนินความสัมพันธ์กับอินเดียอย่างใกล้ชิดและแน่นแฟ้นมากขึ้น เนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียเป็นพันธมิตรร่วมต่อต้านภัยจากการก่อการร้าย นอกจากประเด็นเรื่องต่อต้านการก่อการร้ายแล้ว ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช เล็งเห็นว่าอินเดียเป็นประเทศมหาอำนาจในเอเชียที่มีศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร สามารถใช้อินเดียมาถ่วงดุลอำนาจกับจีนซึ่งสหรัฐอเมริกามองว่าจีนเป็น “คู่แข่งทางยุทธศาสตร์” (strategic competitor) และเป็นภัยคุกคาม โดยสหรัฐอเมริกาได้กระชับความสัมพันธ์กับอินเดียในลักษณะเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ทั้งทางการทหาร การป้องกันประเทศ และการต่อต้านการก่อการร้าย รวมถึงการมีความร่วมมือระหว่างกัน ใน 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความร่วมมือด้านอวกาศ การค้าเทคโนโลยีขั้นสูง การป้องกันซีปนาอูธ และความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้แสดงความต้องการที่จะสนับสนุนให้อินเดียขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในระดับโลก เพื่อถ่วงดุลและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายนิวเคลียร์อย่างมีนัยยะสำคัญ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเคยกดดันให้อินเดียลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Non-Proliferation Treaty: NPT) และมีการต่อต้านการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดียอย่างรุนแรง แต่เมื่อมาถึงสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช สหรัฐอเมริกาก็กลับหันมามีนโยบายให้ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์กับอินเดีย และเปิดโอกาสให้อินเดียได้เข้าถึงเทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาได้เป็นครั้งแรกในรอบ 30 ปี โดยไม่ต้องลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การยอมลดความแข็งแกร่งบางส่วนของสหรัฐอเมริกาในประเด็นนี้ถือเป็นการขจัดอุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่มีมาเป็นเวลานาน จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยเรื่อง

สหรัฐอเมริกาเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์อินเดียต่อจีน ความต้องการให้อินเดียเป็นพันธมิตรและเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคที่ถ่วงดุลอำนาจและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนอย่างสหรัฐอเมริกามุ่งหวังนั้น เป็นความท้าทายสำคัญที่อินเดียต้องพึงระวังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

นอกจากปัจจัยภายนอกที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีปัจจัยภายในของอินเดีย ที่มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับจีนแตกต่างไปจากสมัยสงครามเย็น กล่าวคือ

1. ปัจจัยการเมืองภายในอินเดีย หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดของสงครามเย็น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของนายกรัฐมนตรีอินเดียนั้นในแต่ละสมัยยังคงยึดหลักการเนรูห์ ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวความคิดแบบอุดมคตินิยม (Idealism) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากมหาตมะ คานธี โดยให้ความสำคัญกับทั้งผลประโยชน์ส่วนตน (Self Interest) และผลประโยชน์ของประเทศอื่นๆ จึงทำให้นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดนี้มีลักษณะสนับสนุนหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เน้นหลักปัญจศีล ลดาอูร์นิวเคลียร์ ปรับความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เนปาล ศรีลังกา บังกลาเทศ ภูฏาน มัลดีฟส์ ฝอยปรน ความขัดแย้งที่มีกับปากีสถาน มีนโยบายลดนิวเคลียร์เพื่อสันติ สนับสนุนองค์การสหประชาชาติ และพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศโลกที่สาม รวมไปถึงมีนโยบายในการปรับความสัมพันธ์กับจีนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ต่อมา นายคุจรัล หลังจากได้เป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงสั้นๆ ในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 1997- เดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 ได้ออก “หลักการคุจรัล” (Gujral Doctrine) ซึ่งมีหลักการที่มองประเทศเพื่อนบ้านอย่างเป็นมิตร มุ่งเน้นพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน มีความเคารพและไม่แทรกแซงกิจการภายในอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน และให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่มีต่อกันอย่างสันติ จุดมุ่งหมายของนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดนี้ล้วนเป็นไปเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยความยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งก็ถือว่าประสบความสำเร็จ เพราะในช่วงเวลานี้อินเดียมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป รวมไปถึง

จีนด้วย ภายหลังรัฐบาลของนายกุจรัล นายอตัล พิหารี วัชปายี สังกัดพรรคการะติยะ ชะนะตะ หรือ พรรค BJP ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีมาถึง 2 สมัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 จนถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2004 ในสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนายอตัล พิหารี วัชปายี ยังคงมีนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ในขณะเดียวกันอินเดียมุ่งเน้นการป้องกันและเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ จนทำให้เกิดการทดลองนิวเคลียร์ขึ้นใน ค.ศ. 1998 ทำให้สถานการณ์การเมืองระหว่างอินเดียและปากีสถานตึงเครียด และถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ และในช่วงที่นายอตัล พิหารี วัชปายี เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 อินเดียได้มุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์กับประเทศโลกที่สาม และมีเป้าหมายในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ประเทศ โดยมุ่งสานสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกา ยุโรปและจีน และยังมีความร่วมมือกับเพื่อนบ้านในเอเชียใต้ รวมไปถึงอินเดียยังคงมีเป้าหมายในการเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

ในเดือนพฤษภาคม 2004 จนถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 พรรคคองเกรสได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีนายมานโมฮัน ซิงห์ เป็นนายกรัฐมนตรี อินเดียมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างประเทศ และส่งเสริมในโลกมีหลายขั้วอำนาจ โดยยังคงดำเนินนโยบายมองตะวันออก ประกอบกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศตะวันตก รัสเซียและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนมากขึ้น จะเห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศของอินเดียในสมัยต่างๆ ไม่ได้มีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันมากนัก หลักการที่สำคัญคือ หลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดซึ่งมีแนวคิดมาจากเนรูห์ หลักปรัชญาและมุ่งเน้นที่จะสร้างความสัมพันธ์อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ทั้งหมดนี้อาจอย่างสหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียใต้

2. การปฏิรูปและการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ในยุคหลังสงครามเย็นทำให้อินเดียที่เคยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม หันนโยบายปรับระบบเศรษฐกิจของอินเดียจากระบบสังคมนิยมมาเป็นการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจหรือทุนนิยม (Pro-liberalization) โดยอินเดียได้ทำการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยประกาศใช้ “นโยบายเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Policy) โดยใช้ระบบ

กลไกตลาด ลดอุปสรรคขึ้นตอน ลดเครื่องกีดกันทางการค้า การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) โดยใช้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการทำธุรกิจแทนรัฐ เปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ให้บรรษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในอินเดียได้อย่างเสรี ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งผ่อนปรนกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้อแก่การลงทุน ผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เศรษฐกิจของอินเดียฟื้นตัวและมีแนวโน้มที่ดีขึ้น หลังการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและเปิดเสรีทางเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้เศรษฐกิจอินเดียเติบโตขึ้น 7% จาก ค.ศ. 1994 – 1997 การลงทุนในอินเดียเพิ่มขึ้น 68% จาก 1991 เป็น 5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ใน ค.ศ. 1996 – 1997 การที่อินเดียหันมาเป็นการใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เน้นการสร้างความรู้ดีให้กับประชาชนในประเทศ ทำให้อินเดียหันมาดำเนิน “นโยบายมองตะวันออก” โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กลุ่มประเทศอาเซียน) ซึ่งเป็นประเทศกลุ่มเป้าหมายเดียวกับจีน และการมีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอินเดียบกับจีนเพิ่มมากขึ้นนั้น ในช่วงหลัง ค.ศ. 1991 นั้นล้วนเป็นผลมาจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัจจัยภายในของอินเดียที่ส่งผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์กับจีนในช่วง ค.ศ. 1991 – 2014

3. นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) เป็นนโยบายที่อินเดียหันมาให้ความสำคัญกับทางฝั่งตะวันออกของอินเดียมากขึ้น โดยเริ่มความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นโยบายมองตะวันออกนี้ถูกประกาศใช้ในสมัยนายกรัฐมนตรีพีวี นรสิงห์ราว ใน ค.ศ. 1991 โดยนาย นรสิงห์ราว ได้ตระหนักว่าหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้น ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย และอินโดนีเซีย มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมากและด้วยความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กำลังจะทำให้บทบาทการเมืองโลกโน้มเอียงจากประเทศในแถบยุโรปไปสู่ประเทศในภูมิภาคนี้ ด้วยเหตุนี้อินเดียจึงต้องการกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และการเมืองกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชีย-แปซิฟิก ต่อมานายกรัฐมนตรีอินเดียสองท่านคือ นายอตัล พิหารี วัชปายี และนายมานโมฮัน ซิงห์ ได้ดำเนินนโยบายมองตะวันออกเรื่อยมา โดยเน้นความเชื่อมโยงทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศใน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเมืองในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รวมถึงจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สิ่งนี้ยังเป็นการเสริมสร้างบทบาททางการเมืองของอินเดียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกอีกด้วย อินเดียดำเนินนโยบายมองตะวันออกมาเป็นระยะเวลา 23 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1991 – 2014 ความสำเร็จในการร่วมมือกันระหว่างอินเดียและจีนจากนโยบายคือ กรอบความร่วมมือที่เริ่มการประชุมใน ค.ศ. 1999 เพื่อร่วมมือกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจ รวมถึงการติดต่อกันระหว่างประชาชนในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนที่เชื่อมกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย บังกลาเทศและเมียนมาร์ ที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน พลังงาน การคมนาคมและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิก โดยความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จมากในช่วงนี้ คือ การประกาศให้ ค.ศ. 2006 เป็นปีแห่งมิตรภาพระหว่างอินเดียและจีน โดยมีการประกาศความร่วมมือระหว่างกันทางด้านยุทธศาสตร์ ในโอกาสที่ประธานาธิบดีหูจิ่นเทาของจีนเดินทางเยือนอินเดีย จะเห็นได้ว่านโยบายมองตะวันออกของอินเดียทำให้อินเดียและจีนมีความร่วมมือระหว่างกันผ่านกรอบความร่วมมือในเวทีการเมืองระดับภูมิภาค และปรับนโยบายให้มีความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น

การอภิปรายผล

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับจีนระหว่าง ค.ศ. 1991- 2014 ถูกกำหนดด้วยปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน โดยหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดของสงครามเย็น ผู้นำของอินเดียในทุกสมัยยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยใช้หลักการนอร์ธ ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ เน้นหลักปรัชญาศีล ปรับความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศโลกที่สาม รวมไปถึงมีนโยบายในการปรับความสัมพันธ์กับจีนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น และหลังจากที่อินเดียมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาเป็นเวลานาน ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำ อินเดียจึงต้องดำเนินนโยบายปรับระบบเศรษฐกิจใหม่ โดยเปลี่ยนจากระบบสังคมนิยมมาเป็นการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจหรือทุน โดยใช้ระบบกลไกตลาด ให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการทำธุรกิจแทนรัฐ

เปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ให้บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในอินเดียได้อย่างเสรี บวกกับนโยบายมองตะวันออก ทำให้อินเดียและจีนมีความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและความร่วมมือด้านต่างๆ ผ่านกรอบความร่วมมือในเวทีการเมืองระดับภูมิภาคมากขึ้น ประกอบกับบริบทโลกที่เปลี่ยนไป ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ได้ถูกลดความสำคัญลงและให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการกินดีอยู่ดีของประชาชนมากขึ้น ทำให้การดำเนินนโยบายใดๆ ของอินเดียต่อจีนนั้นได้คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดียเป็นหลัก

สำหรับปัจจัยภายนอกนั้น ถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนอย่างมาก โดยผู้วิจัยมองว่า ผลจากวิจัยที่ออกมาแสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายนอกมีความสำคัญและมีน้ำหนักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียต่อจีน ใน ค.ศ. 1991 – 2014 มากกว่าปัจจัยภายใน เนื่องจากปัจจัยภายนอกเป็นเป็นแรงผลักดันให้ผู้นำแต่ละสมัยดำเนินนโยบายต่อจีนตามสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการเมืองโลกที่เปลี่ยนไปทำให้อินเดียเริ่มมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้น โดยได้เริ่มกระชับความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ รวมถึงจีน โดยทั้งสองประเทศพยายามมองข้ามความตึงเครียดในข้อขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่ยืดเยื้อมานานและหันมาให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ แต่การขึ้นมามีอำนาจของจีนและการขยายอำนาจเข้ามาในมหาสมุทรอินเดียซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของอินเดีย ตลอดจนความพยายามในการสานสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านของอินเดีย ทำให้อินเดียมองว่าจีนพยายามช่วงชิงความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์และคุกคามอินเดีย อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อความสัมพันธ์อินเดียต่อจีน คือหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินความสัมพันธ์กับอินเดียอย่างใกล้ชิดและแน่นแฟ้นมากขึ้น เนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียเป็นพันธมิตรร่วมต่อต้านภัยจากการก่อการร้ายและเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคที่ถ่วงดุลอำนาจและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน ทำให้เกิดความท้าทายในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีนขึ้น โดยการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียต่อจีนนั้น ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตระหนักถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามบรรยายภาศการเมืองระหว่างประเทศที่เน้นความ

ร่วมมือกัน ทำให้อินเดียและจีนยังคงมีความพยายามในการดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าผ่านเอกสารหลักฐานต่างๆ พบว่านักวิเคราะห์หลากหลายสำนักยังคงมีความเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียต่อจีนในแนวคิดที่แตกต่างกันไป เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียต่อจีน ในช่วงเวลาที่ศึกษานั้น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยความเห็นและข้อเสนอแนะว่าอินเดียและจีนควรมีความร่วมมือกันในด้านสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น เพื่อประสานความขัดแย้งทางด้านพรมแดนที่เคยมีมาในอดีต โดยให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ความขัดแย้งดังกล่าวมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านความ

ร่วมมือการค้าและการพัฒนาในด้านต่างๆ และควรพัฒนาพื้นที่ที่มีความขัดแย้งให้กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของทั้งสองประเทศ โดยทั้งอินเดียและจีนอาจจัดตั้งกรอบความร่วมมือว่าด้วยการแก้ไขความขัดแย้งทางด้านดินแดนขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหานี้โดยเฉพาะ โดยผู้วิจัยยังมีความคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศน่าจะมีแนวโน้มที่ดีในอนาคต เนื่องจากโลกในปัจจุบันเน้นเศรษฐกิจนําการทหาร แม้ปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างอินเดียและจีนจะยังไม่ได้รับการแก้ไข แต่ทั้งสองประเทศจะยังให้ความสำคัญต่อการร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเล่มนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและจีน และนำไปวิเคราะห์ต่อยอดและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้อย่างมีระบบ

Reference

- Chopra, R. (2017). *China – Pakistan nexus and its implication for India*. Master of International Relations, Pandit Deendayal Petroleum University.
- Chompupun, S. (2008). *Sino – Indian Competition in Mainland Southeast Asia After the Cold War*. Master of Arts Regional Studies, Chiangmai University. (in Thai)
- Hall, L. (2010). The other exception? India as a rising power. *Australian Journal of International Affairs*, 64(5), pp. 601-611
- Kumar-Ray, A. (2019). India – China relations reconsidered: A realist perspective on India's border dispute with its neighbour. *Revista UNISCI*, (49), pp. 119-142
- Kaur, M. (2018). China – India Relations: Strategic perceptions. *Journal of Humanities and Social Science*, 23(9), pp. 01-09
- Mcgranahan, C., & Sperling, E. (2005). Introduction: Tibet, India, and China. *India Review*, 7(3), pp. 161-163
- Mahtaney, P. (2014). *India, China and globalization: The emerging superpowers and the future of economic development*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- O-sot, W. (2009). *The Relations between India and ASEAN in the 1990s as well as the 21st Century (1991 - 2009)*. Master of Political Science , Thammasat University. (in Thai)
- Ratha, C. K., & Mahapatra, K. S. (n.d.). *India – China Bilateral Relations: Confrontation and Conciliation*. Conference Paper 23rd International Business Information Management Association conference (IBIMA) on “Vision 2020 Sustainable Growth, Economic Development, and Global Competitiveness”. Valencia

- Sae-Teng, A. (2010). *A Changing of India's foreign policy toward the United States Of America after the cold war (1991-2008)*. Master of Arts Program in International Relations, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Stephen, M. (2012). Rising Regional Powers and International Institutions: The Foreign Policy Orientations of India, Brazil and South Africa. *Global Society*, 26(3), pp. 292-295
- Taetiangtam, K. (2005). *India's Nuclear Policy*. Master of Arts Program in International Relations, Chulalongkorn University. (in Thai)

